

акції на нововведення і зміни в реалізації фармацевтичної продукції [11]. Загалом схеми врахування змін у системі забезпечення гнучкості фармацевтичної промисловості зображено на рис. 2.

Висновки. Здійснені дослідження показали, що в науковій літературі немає єдиного тлумачення поняття організаційної гнучкості. Внаслідок аналізування різноманітних визначень організаційної гнучкості та підходів щодо її дослідження обґрунтовано її сутність, набуло подальшого розвитку визначення, як здатності організації реагувати або змінюватися відповідно до невизначеності, динаміки і складності економічного середовища без надлишкових витрат, втрат часу і продуктивності. Оскільки підприємства фармацевтичної галузі постійно взаємодіють із зовнішнім середовищем, тому визначальними для них є зв'язки між їхніми елементами та зовнішнім середовищем, основною характеристикою якого є нестабільність.

Література

1. Анчішкін А.І. Наука. Техніка. Економіка / А.І. Анчішкін. – М. : Вид-во "Економіка", 1986. – 384 с.
2. Блехерман М.Х. Гнучкі виробничі системи: Організаційно-економічні аспекти / М.Х. Блехерман. – К. : Вид-во "Економіка", 1988. – 236 с.
3. Васильєв В.Н. Організаційно-економічні основи гнучкого виробництва / В.Н. Васильєв, Т.Г. Садовська. – К. : Вид-во "Вища шк.", 1988. – 272 с.
4. Коробецькій Ю.П. Імітаційні Моделі у Гнучкий виробництві : монографія / Ю.П. Коробецькій, С.К. Рамазанов. – Луганск : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2003. – 280 с.
5. Самочкін В.Н. Гнучке розвиток підприємства: аналіз і планування. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Справа", 2000. – 376 с.
6. Сатановський Р.Л. Організаційне забезпечення гнучкості машинобудівного виробництва / Р.Л. Сатановський. – Львів : Машинобудування. Львівське від-ня, 1987. – 96 с.
6. Комарець С.О. Взаємодія між організаційною гнучкістю та мінливістю середовища вздовж ланцюга створення вартості / С.О. Комарець // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – С. 219-224.
8. Hugos M.H. Business agility: sustainable prosperity in a relentlessly competitive world / Michael Hugos. – Hoboken, New Jersey: JohnWiley & Sons, Inc., 2009. – 162 p. – (Microsoft executive leadership series).
9. Hill T. operations management / T. Hill. – New York : Palgrave Macmillan, 2005. – 832 p.
10. Ситник Н.І. Креативна організація: Розвиток концепції гнучкості // Бізнес Інформ, 2011. – № 11. – С. 176.
11. Абелян А.С. Управління гнучким розвитком підприємства в умовах ринкової трансформації : дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.05 – "Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка" / Абелян Акоп Сарібекович. – К., 2003. – 163 с.
12. Таспенова Г.А. Удосконалення організаційно-економічного механізму управління фармацевтичними підприємствами Республіки Казахстан: дис. кандидата економічних наук: спец. 08.00.05 – "Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка" / Таспенова Гаухар Аманбаевна. – К., 2010. – 29 с.

Шуляр Р.В., Хома М.Б. Организационная гибкость фармацевтического предприятия: сущность и управления

Согласно поставленной цели определены и оценены совокупность основных факторов, влияющих на формирование необходимости гибкости управления предприятием отрасли фармации: государственный контроль, государственная регистрация лекарственных средств; запрет антикоррупционной деятельности, лицензирование производства; ограничения в кадровом обеспечении.

Ключевые слова: управление гибкостью, менеджмент, стратегическое управление, фармацевтические предприятия.

Shulyar R.V., Khoma M.B. Organization flexibility of pharmaceutical company: essence and management

According to the goals are defined and evaluated a block of main factors that affect at the formation of necessity flexibility of management the company at the field of pharmacy: state control, state registration of medicinal products, the prohibition of anti-corruption actions, licensing production, limitations at staffing.

Keywords: flexibility, management, strategic management, pharmaceutical companies.

УДК 338.58:658.011

Доц. А.І. Ясінська, канд. екон. наук –
НУ "Львівська політехніка"

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ТРАНСАКЦІЙНИМИ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто основи формування механізму управління транзакційними витратами підприємства, зокрема визначено сутність транзакційних витрат, наведено їх класифікацію для удосконалення обліково-аналітичної системи управління підприємством, а також наведено зовнішні та внутрішні інформаційні чинники, які здійснюють вплив на транзакційне середовище підприємства

Ключові слова: транзакційні витрати, класифікація, зовнішні та внутрішні інформаційні чинники, транзакційне середовище.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Економічна ефективність господарської діяльності вітчизняних підприємств залежить від напрямів зниження та оптимізації витрат і збільшення рівня прибутковості. В умовах конкурентної боротьби питання зниження витрат набувають особливого значення. Важливу роль у розробленні напрямів зниження витрат відіграють транзакційні витрати, які формуються на рівні будь-якої підприємницької структури. Існування таких витрат, а також їх зростання на будь-якому підприємстві є характерною рисою здійснення підприємницької діяльності. Але варто зазначити, що зростання транзакційних витрат негативно впливає на цінову політику підприємства, знижує ефективність виробництва та реалізації продукції, і внаслідок загрожує фінансовій стабільності, а відтак конкурентоспроможності підприємства на ринку. Відсутність єдиного підходу до трактування "транзакційні витрати", "транзакції", а також складність їхнього визначення, класифікації для цілей управління і контролю окреслюють не вирішені проблемні питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз публікацій засвідчує, що здебільшого науковці і практики досліджують окремі аспекти управління витратами, зокрема пов'язані з вдосконаленням обліково-розподільчих, аналітичних та планово-бюджетних процедур. Незважаючи на чималу кількість наукових праць з проблем управління витратами, фахівці не сформувавши цілісної концепції формування ефективної системи управління витратами. Управління витратами полягає у здійсненні впливу на їхній склад і рівень, що забезпечує високі темпи розширення економічної діяльності підприємства та досягнення запланованих фінансових результатів.

Категорія трансакційних витрат в Україні і дотепер є недостатньо вивченою, і практично не застосовується на практиці, незважаючи на те, що ці витрати є ключовими в діяльності будь-якого підприємства. Б. Кваснюк і С. Кіреєв у монографії [1, с. 64] зазначили, що "в українській науковій літературі теорія і практика функціонування інституційних секторів економіки фактично не вивчені". Досліджували методологічні та методичні основи трансакційних витрат такі зарубіжні науковці, як А. Алчіан, Й. Барзель, О. Уільямсон, К. Ерроу, Р. Коуз, К. Менар, С. Архієреєв, М. Вергуненко, О. Власенко, О. Тарасенко та інші. Поряд із зарубіжними науковцями і, незважаючи на те, що у вітчизняній економіці це нове явище, теоретичні та методичні проблеми управління цими витратами вже відображені у працях відомих українських вчених, зокрема, пріоритет тут належить І. Булеєву, О. Замазію, Г. Кірейцеву, Г. Козаченку, Г. Макухіну, Ю. Погорелову, М. Пушкару, Л. Хлап'юнову, О. Шепеленку та іншим.

Постановка завдання полягає у визначенні основ формування механізму управління трансакційними витратами підприємства, зокрема, визначенні сутності на макрорівні, вивченні типології та класифікації, які дають змогу виокремити трансакційні витрати за певними групами, що характеризують їхню поведінку та однорідність. Окрім цього, аналізуючи трансакційне середовище підприємства, доцільним є вивчати інформаційні потоки та чинники зовнішнього і внутрішнього середовища, які впливатимуть на структуру, величину та види трансакційних витрат підприємства.

Виклад основного матеріалу досліджень. Для управління витратами важливе значення має низка концепцій, зокрема, таких, як: доданої вартості, ланцюжка цінностей, альтернативних витрат, трансакційних витрат, стратегічного позиціонування тощо. Концепції трансакційних витрат у наукових роботах приділяють все більше уваги, оскільки подекуди ці витрати домінують на підприємствах. Але одним із найважливіших питань щодо виокремлення трансакційних витрат у загальній величині витрат підприємства є їх класифікація, яка дасть змогу упорядкувати певним чином елементи будь-якої підприємницької системи. Науково обґрунтована класифікація трансакційних витрат дасть змогу упорядкувати певним чином елементи будь-якої підприємницької системи, вона є запорукою не тільки належної організації обліку і контролю, але й системи управління підприємством загалом.

Аналіз публікацій [1-4, 8] засвідчує, що науковці виділили понад 30 класифікаційних ознак та більше ніж 80 видів трансакційних витрат. Узагальнюючи наукові розробки, у табл. запропоновано підходи до класифікації для цілей управління трансакційними витратами, яка дасть змогу розкрити насамперед їхній зміст, види, та місце виникнення.

Враховуючи особливості господарської діяльності кожного окремого підприємства, поняття та види трансакційних витрат є широкими, і тому науковці визначили та узагальнили п'ять типів цих витрат [3, с. 153]: на пошук інформації; на проведення переговорів; вимірювання; специфікації та захисту прав власності; опортуністичної поведінки. Окрім визначених п'яти типів, науковцями розпочато і запропоновано типологію трансакційних витрат, яка

містить шість ознак [3]: економічні наслідки; характер контактів; джерело відшкодування; тип інституцій; сферу виникнення; періодичність виникнення. Загалом, усі запропоновані класифікації трансакційних витрат мають теоретичний характер, і тому важливим є врахування практичного аспекту та умов господарської діяльності українських підприємств. Звідси можна зробити висновок, що дослідження концепції управління трансакційними витратами підприємства потребує подальших наукових досліджень як теоретичного, так і практичного характеру, і дієвими інструментами слугуватимуть їхня типологія та класифікація на рівні підприємства. Відсутність єдиної класифікації трансакційних витрат спричинена не тільки їхньою різноманітністю, але й визначенням їхнього змісту та структури на рівні підприємства.

Табл. Класифікація трансакційних витрат підприємства

Ознаки класифікації	Групи трансакційних витрат
За характером контрактів	легальні
	нелегальні
За можливістю відображення в обліку	облікові
	необлікові
За відношенням до суб'єктів господарювання	зовнішні
	внутрішні
За економічною доцільністю здійснення	продуктивні
	непродуктивні
За видом (спрямуванням) договору	трансакційні витрати за договором, що передбачає придбання активів або послуг
	трансакційні витрати за договором, що передбачає реалізацію активів або послуг
За видами діяльності	витрати звичайної діяльності
	витрати фінансової діяльності
	витрати інвестиційної діяльності
	витрати надзвичайної діяльності
	витрати на управління
За стадіями договірному процесу	витрати договірному процесу
	інформаційні витрати
	витрати на проведення переговорів
	витрати на вимірювання
	витрати на юридичне оформлення угоди
	витрати, що виникають у процесі виконання договорів
	витрати аналізу виконання договорів
витрати контролю виконання договорів	
За періодичністю виникнення трансакцій	постійні
	змінні
	одноразові
За видами інституцій	регламентуються формальними інститутами
	регламентуються неформальними інститутами
За характером економічних наслідків	ефективні
	неефективні
За рівнем контрольованості	контрольовані
	частково контрольовані
	неконтрольовані

З метою здійснення оцінювання та проведення аналізу трансакційних витрат на рівні підприємства необхідно на основі класифікації визначити інформаційні джерела. Відсутність інформаційного забезпечення унеможливує класифікацію трансакційних витрат підприємства, яка, водночас, дає змогу удосконалити обліково-аналітичну систему управління підприємством. Інформаційне забезпечення дослідження трансакційних витрат є цілеспрямованим рухом інформаційних потоків, котрі відповідають встановленим вимогам та критеріям, сформовані згідно з визначеними формами, і в кінцевому результаті становлять трансакційне середовище підприємства. Трансакційне середовище підприємства формується на основі чинників зовнішнього та внутрішнього щодо підприємства середовища. Тобто, це сукупність певних чинників, зокрема зовнішніх і внутрішніх, які взаємодіють між собою. До зовнішніх можна віднести показники зовнішньої щодо підприємства інформації, які характеризують зовнішній стан ринку, галузі, конкурентів, партнерів тощо. Внутрішні базуються на інформації бухгалтерського, податкового, управлінського та інших видів обліку. Різноманітність трансакційних витрат підприємства, їх види та джерела походження ускладнює дослідження джерел інформації, необхідної для проведення їхнього аналізу. Автори [3, с. 169-173] на основі використання якісних характеристик інформаційних джерел трансакційних витрат їх узагальнено у три групи: 1) інформація регулярної звітності бухгалтерського обліку підприємства; 2) інформація нерегулярної звітності бухгалтерського обліку підприємства; 3) інформація, отримана внаслідок аналітичної експертного оцінювання.

Відсутність інформації або недостовірність прогнозів щодо трансакційних витрат на підприємстві внаслідок призводить до прийняття невірних управлінських рішень, помилкових дій, які можуть спричинити незадовільний фінансовий стан підприємства. Управління трансакційними витратами потрібно розглядати не лише з метою зниження їхнього рівня, але і з метою ефективного використання цих витрат, тобто щоб отримана сума прибутку виправдовувала ці витрати. Отже, дослідження концептуальних засад і методів формування механізму управління трансакційними витратами потребує подальших досліджень. У сучасній методології під час формування механізму управління трансакційними витратами можна виділити такі недоліки:

- формування системи управління, аналізу та контролю здійснюється з використанням застарілих методів та підходів;
- потребує удосконалення система нормування витрат, яка зорієнтована у більшості випадків на внутрішні чинники;
- відсутність та недосконалість системи бюджетного планування;
- неврахування частини трансакційних витрат під час прийняття управлінських рішень;
- відсутність оцінки та неможливість визначення у кількісному вираженні частини трансакційних витрат (витрати опортуністичної поведінки);
- недосконалість законодавчо-правової бази та системи захисту договірних зобов'язань щодо контрактних угод;
- недосконалість маркетингових комунікацій, що призводить до значної кількості посередників;

- недосконалість інформаційної бази, зокрема різноманітність та хаотичність інформації;
- недосконалість системи захисту прав власності та високий рівень корупції в державних структурах;
- відсутність впровадження інноваційних технологій щодо збирання, інтерпретації та передачі інформації.

Висновки. Підсумовуючи наведене, варто зазначити, що проблемні питання трансакційних витрат потребують подальших наукових досліджень. Виокремлення таких витрат у загальній структурі витрат підприємства дає змогу керівникам та менеджерам удосконалити наявні методи та інструменти планування, обліку, аналізу та контролю. Окрім цього, вивчити склад та чинники, які на них впливають і визначають їхній обсяг тощо. Підвищення і збереження конкурентоспроможності підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища, ефективність та результативність його функціонування значною мірою залежить від розміру саме трансакційних витрат, вплив яких є істотним і яким неможливо знехтувати.

Удосконалення механізму управління трансакційними витратами полягає у визначенні передумов їхнього виникнення, які даватимуть змогу у довготермінових і короткотермінових періодах ефективно управляти цими витратами з метою визначення їхнього оптимального рівня. Окрім цього, варто зазначити, що у різних періодах таке управління матиме певні відмінності, які обумовлені метою, завданнями, методами, інструментами тощо. Формування концепції механізму управління трансакційними витратами підприємства повинно також включати в себе функції управління (прогнозування, планування, облік, контролювання, координування, організування, мотивування, аналізування), системне використання яких дасть змогу ефективно управляти не тільки трансакційними витратами, але і підприємством загалом.

Література

1. Великий Ю.М. Управління витратами підприємства : монографія / Ю.М. Великий, В.В. Прохорова, Н.В. Сабліна. – Харків : Вид. дім "ІНЖЕК", 2009. – 192 с.
2. Милошук В.І. Проблеми визначення трансакційних витрат / В.І. Милошук // Наукові записки : зб. наук. праць. – Сер.: Економічні науки. – К. : Вид-во НУ "Києво-Могилянська академія". – 2000. – Т. 18. – С. 46-50.
3. Козаченко Г.В. Управління затратами підприємства : монографія / Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорелов, Л.Ю. Хлап'юнов, Г.А. Макухін. – К. : Вид-во "Лібра", 2007. – 320 с.
4. Кузьминов С.В. Трансакційні витрати: механізм формування та впливу на економічну циклічність : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.01.01 – "Економічна теорія" / Дніпропетровський НУ. – Дніпропетровськ, 2001. – 12 с.
5. Панасюк В.М. Витрати виробництва: управлінський аспект : монографія / В.М. Панасюк. – Тернопіль : Вид-во "Астон", 2005. – 228 с.
6. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій : монографія / Г.О. Партин. – К. : Вид-во УБС НБУ, 2008. – 219 с.
7. Партин Г.О. Системно-орієнтоване управління витратами промислового підприємства : монографія / Г.О. Партин, А.І. Ясіньська. – Львів : ЗУКЦ, ПП НВФ "Біарп", 2011. – 200 с.
8. Юшак Ж.М. Підходи до класифікації трансакційних витрат для потреб бухгалтерського обліку / Ж.М. Юшак // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : матер. Міжнар. зб. наук. праць. – Сер.: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз / відпов. ред. д-р екон. наук, проф. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир : Вид-во ЖДТУ, 2009. – Вип. 2 (14). – С. 235-245.

9. Ясінська А.І. Концептуальні засади управління трансакційними витратами підприємства / А.І. Ясінська // Сучасні кризові явища в економіці і проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством : тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (25 травня 2012 р., м. Луцьк). – Луцьк : РВВ ЛНТУ. – С. 311-312.

10. Ясінська А.І. Класифікація трансакційних витрат підприємства / А.І. Ясінська // Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки : тези доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів (7 грудня 2012 р., м. Луцьк). – Луцьк. – С. 453-456.

Ясинская А.И. Формирование механизма управления трансакционными издержками предприятия

Раскрыты основы формирования механизма управления трансакционных издержек предприятия, в частности определена сущность трансакционных издержек, наведена их классификация по улучшению учетно-аналитической системы управления предприятием, а также определены внутренние и внешние информационные факторы, которые оказывают влияние на трансакционную среду предприятия.

Ключевые слова: трансакционные издержки, классификация, внутренние и внешние информационные факторы, трансакционная среда.

Yasinska A.I. Formation mechanism of transaction costs

Conceptual framework formation mechanism of transaction costs, the essence of transaction costs, classification for improving accounting and analytical enterprise management system, defined internal and external information factors that have an effect on transaction environment enterprises

Keywords: transaction costs, classification, internal and external information factors, transactional environment.

УДК 330.341.5

*Доц. Ю.Є. Ковний, канд. екон. наук –
Львівська державна фінансова академія*

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Розглянуто особливості інноваційного розвитку господарювання в умовах економічної кризи. Проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід ефективності функціонування державних інструментів впливу на становлення та спрощення такої діяльності та запропоновано шляхи її вдосконалення.

Ключові слова: економічна криза, інновації, господарювання, державне регулювання.

Постановка проблеми. Перехід на ринкові відносини зумовив значні перетворення української економіки, що змінили всі сфери господарського життя країни. Результати впровадження економічних реформ призвели до істотного зниження обсягів валового внутрішнього продукту і промислового виробництва, згортання виробничої діяльності багатьох підприємств і цілих галузей національної економіки, гіперінфляції, неплатежів, бюджетного дефіциту і величезного внутрішнього і зовнішнього боргу, безробіття, різкого зниження життєвого рівня населення та інших негативних явищ.

Закономірним і об'єктивним процесом реалізації економічних перетворень і здійснення в Україні цивілізованої соціально орієнтованої економіки є розвиток господарювання, що, за своєю суттю, не лише постійно відтворює рівень інноваційної спрямованості державної політики, але й створює всі необхідні для цього умови. Саме інновації дають змогу отримувати економічні

результати, що призводять до інвестицій та інтенсивного зростання рівня життя населення.

Інноваційна модель господарювання найбільше реалізована в країнах з розвинутою ринковою економікою, однак є актуальною і для української економіки. Економічне зростання та технологічні зміни тісно пов'язані між собою. Більше того, останні є головним джерелом економічного зростання. Тільки інноваційна діяльність призводить до продуктивності та зростання виробництва. Саме технологічні і техніко-економічні інновації зможуть підвищити ефективність господарської діяльності підприємств і здійснити підйом економіки. Велике значення у сфері господарювання набувають нестандартні стратегічні рішення, що дають змогу узгодити суперечливі економічні інтереси учасників та ініціювати дію економічних механізмів. Для їх реалізації необхідна участь держави.

Формування ефективної системи державного регулювання та розвитку господарювання є одним з найскладніших і одночасно важливих завдань в умовах подолання фінансово-економічної кризи в нашій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць і публікацій останніх років свідчить про актуальність проблеми державного регулювання інноваційного розвитку господарювання в Україні.

Предметом дискусії таких вітчизняних та іноземних науковців, як З.С. Варналій, К.О. Ващенко, В.Є. Воротін, В.М. Геєць, Ю.Б. Іванов, О.В. Кужель, О.Ю. Мазур, П. Друкер, Л. Ерхард, Дж. Кейнс, Ф. Хайєк, Е. Хансен, С. Шейн та інших є питання про співвідношення приватного і державного секторів економіки, кордонів і меж державного регулювання господарської системи загалом.

Представники неолібералізму виступають прихильниками ринкової економіки, в якій регуляційна функція держави повинна бути зведена до мінімуму. Одним з яскравих послідовників цього напрямку є Л. Ерхард, який забезпечив економічне процвітання повоєнної Німеччини. Зокрема, він наголошує, що планова економіка не відображає інтересів народу і рівень його життя: "У плановій економіці не можна створити органічної і здорової держави, між державою і народом виникає тріщина, з'являється непереборна прірва. Кому важливе благо народу, той повинен бажати не планової економіки, а всім серцем прагнути до соціального ринкового господарства"[1, с.65].

На противагу цьому напрямку Дж. М. Кейнс і його послідовники визначили, що в умовах кризової економіки, навпаки, необхідно посилити методи державного регулювання [2, с. 84]. Основна теоретична позиція класичного лібералізму полягає в тому, що система ринкових відносин не є досконалою і саморегульованою, а, отже, для досягнення максимально можливої зайнятості та стимулювання розвитку економіки потрібне активне втручання держави.

По суті, сучасна ринкова система господарювання промислово-розвинутих країн є змішаною і базується не тільки на використанні різних форм власності, але і на оптимальному поєднанні ринкових і планових механізмів її регулювання.